

EL JARDÍ ROMÀNTIC DE CAN PAPIOL (VILANOVA I LA GELTRÚ)

NEUS BENAVENT I VALLÈS

És el jardí de «Can Papiol» el jardí original que hi havia a la casa?

S'adapta el seu estil a la moda que imperava a l'època?

Quins elements remarcables el componen?

De quines espècies vegetals consta?

En aquest treball es pretén donar resposta a aquesta i a d'altres qüestions relacionades amb el Jardí que es troba al darrere del museu provincial «Can Papiol» i de Vilanova i la Geltrú.

EL JARDÍ ROMÀNTIC DE CAN PAPIOL (VILANOVA I LA GELTRÚ)

El Museu Romàntic «Can Papiol» es troba a Vilanova i la Geltrú (el Garraf), població de 47.000 habitants, situada a la costa mediterrània, a 45 km al sud de Barcelona.

Junt amb la Casa Llopis de Sitges, a 8 km, forma el conjunt del Museu Romàntic que la Diputació de Barcelona té en aquesta zona.

L'EDIFICI

És una casa senyorial, edificada entre finals del segle XVIII i principis del segle XIX.

Era la casa pairal d'una de les famílies més conegudes de la Vilanova de l'època.

La seva construcció data de l'any 1790, en què es van començar les obres, fins al 1801, en què es van acabar.

Tota ella és d'estil neoclàssic, segons la moda de l'època.

Està situada a l'extrem nord de la vila, dins d'un solar de forma trapezoidal, on es trobava l'hort dels Papiol, propietat de la família, del mateix nom, que la va construir, i limita amb els actuals carrers Major, de les Premses i de Joaquim Mir.

Consta de tres pisos, amb una façana principal, molt remarcada, que dona al carrer Major, que, en aquells moments, era el carrer principal de la ciutat.

Aquesta façana principal és pintada amb motius arquitectònics neoclàssics, té diversos balcons de ferro forjat i la seva porta principal és rematada per l'escut heràldic de la família.

Té una planta irregular, i al darrera posseeix un *Jardí Romàntic*, molt agradable, que és l'objecte d'aquest treball.

BREU RESUM DE L'EDIFICI

Aquest edifici constitueix per ell mateix el Museu Romàntic.

Amb les seves sales, i el seu mobiliari, ofereixen una visió de l'època i de l'ambient del *Romanticisme*, més concretament, de la manera de viure d'una de les famílies més importants del segle passat.

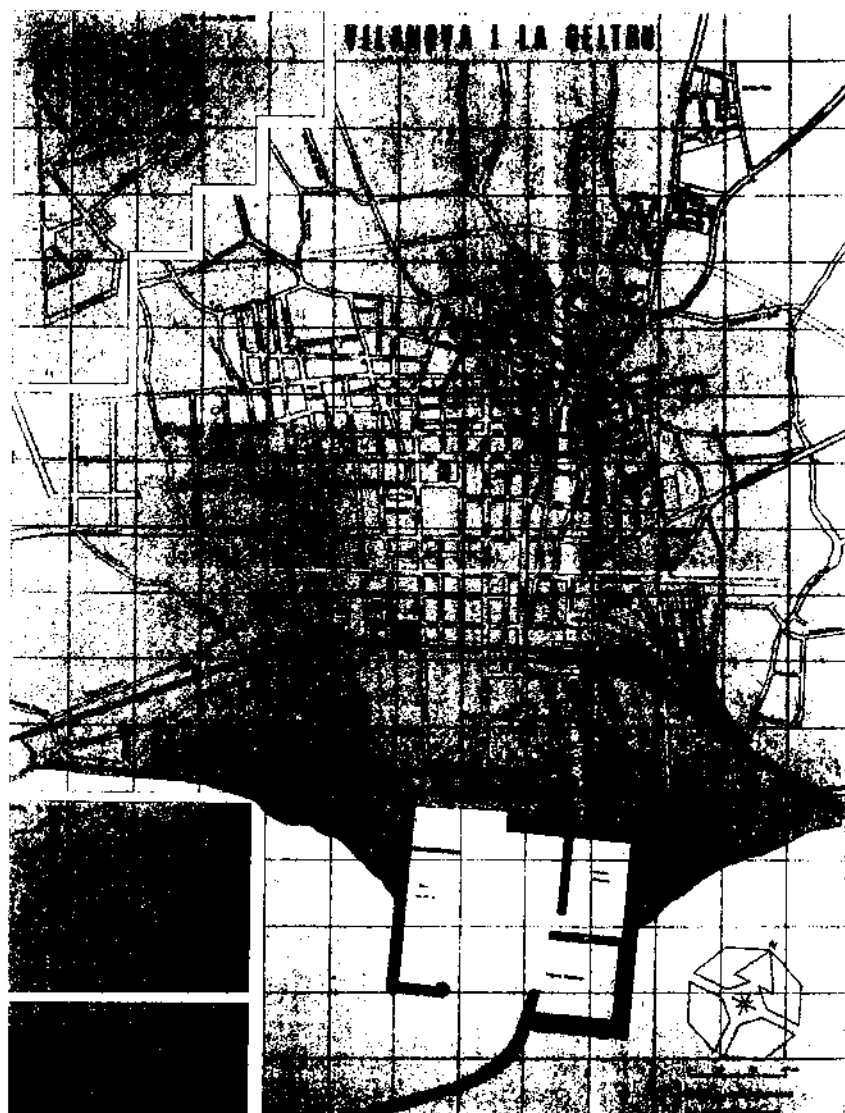
Entre les seves parets es troben representats els diferents estils artístics, els esdeveniments polítics i les tendències socials i culturals del moment.

Les sales principals estan decorades amb grisalles que representen temes bíblics, o diferents vistes de Vilanova.

El mobiliari i els diferents complements de decoració o de diferents usos, que es troben a les habitacions (llums, porcellanes, rellotges, gerros, cortines, quadres, catifes, estris domèstics...) són també del s. XIX, o bé anteriors, i corresponen a molts estils diferents, des de l'estil Lluís XV fins a estils típicament vuit-centistes, com el Ferrandí o l'Isabelí, que es troben ja de ple en el període anomenat *Romanticisme*.

EL JARDÍ

Es troba a la part posterior de la casa, a la zona situada més al nord, en l'angle que formen el carrer de les Premses amb el carrer de Joaquim Mir.

Situació de la Casa Papiol al plànol de Vilanova i la Geltrú.

S'hi pot *accedir* bés des de l'entrada principal del carrer Major, a través d'una ampla portalada que dóna a un passadís empedrat, des de la bodega, que també té sortida a l'esmentat passadís, o bé per un pas que comunica l'entrada lateral del carrer de les Premses amb una galeria d'accés al jardí.

És un jardí totalment *tancat*, amb una planta gairebé *triangular*, amb una *paret de tàpia* alta que l'envolta, i que s'obre, per la part més allunyada de l'edifici, amb una gran *portalada*.

Té una superfície total d'uns 225 m².

Consta d'una àmplia *placeta principal*, envoltada d'*arcades* per la part oest, de la qual surt un *camí principal*, bastant ample, que va fins a la portalada del fons, i que descriu una corba suau, en direcció nord-est.

A l'interior de la *placeta principal*, hi trobem, a la paret frontal que tanca la zona, un *conjunt escultòric*, format per:

Una estàtua de marbre blanc de Carrara (procedent d'un jardí del barri barceloní d'Horta, que es desfeia en el moment de la restauració d'aquest jardí), que representa Hércules, el déu greg de la força, sobre un pedestal quadrangular de pedra.

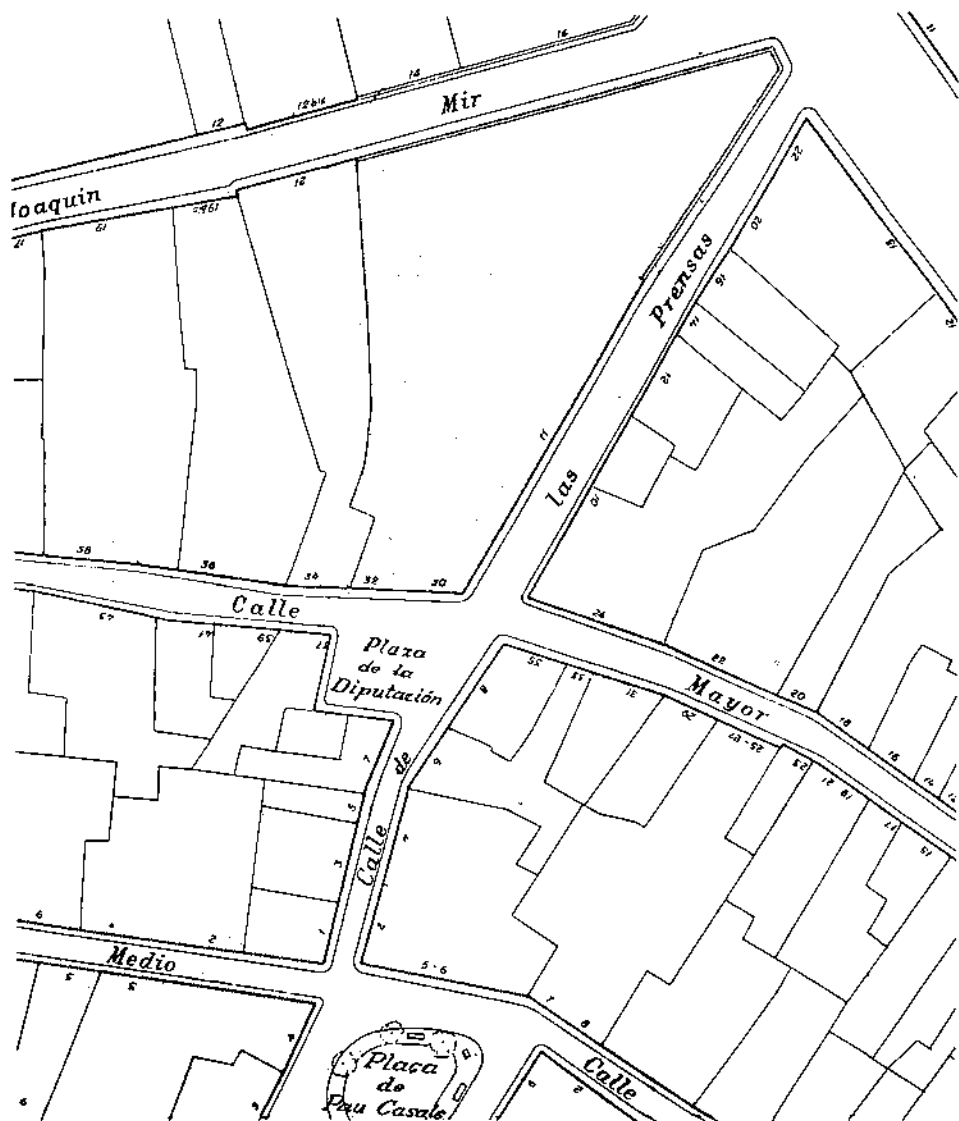
I als costats, dos plafons rectangulars, amb relleus del mateix marbre, que representen, el de l'esquerra, una escena de la destrucció de Troia, i, el de la dreta, una escena eròtica mitològica, amb Baco, el déu romà del vi.

El conjunt està datat de finals del segle XVIII. És tot repartit entre quatre columnes de pedra, de l'ordre jònic compost.

Tota la paret on es troba aquest conjunt és recoberta amb gran profusió d'*heura*, que emmarca les escultures.

Al davant hi ha un petit *estany* de forma semicircular, que envolta tota la base de les escultures. Dins l'estany es troben *nenúfars* i *lliris d'aigua*.

Als laterals de la plaça, hi ha unes àmplies arcades, que alberguen *carrosses* i *bicicletes* del segle XIX, a sobre es troben estances de la casa i una ampla galeria, amb una bona vista sobre el jardí.

Situació de la Casa Papiol i jardins que l'envolten al sector nord de Vilanova i la Geltrú.

Emparrant-se pels pilars de les arcades, hi ha gran nombre de **rosers**.

Si seguim pel camí central, que arrenca de la placeta, ens trobem envoltats de gran nombre de **xiprers**, sigui en la seva forma natural, alta, estreta i esvelta, o sigui en forma d'*arcs retallats*, que ens van emmarcant diferents racons.

Prop de l'inici del camí, a l'esquerra, trobem una **palmera datilera**. Més endavant, hi ha una *placeta*, molt petita, destinada al descans i al festeig dels enamorats. El motiu més destacable és un conjunt de *tres seients de ceràmica pintada*, dos pels joves i un, el del mig, per la persona que els vigilava. Estan envoltats de **magnolís**.

A la dreta, sempre sota els arcs de **xiprers**, hi trobem un *estany* de forma el·líptica, amb un brollador al mig, de *rocalla*, on fan vida una parella de *cignes* de color blanc, que, actualment, substitueixen els negres que hi havia fa un temps. Al voltant de l'estany tenim dos exemplars de **desmai**. Al fons, una petita cabana, aixopluc dels animals.

Igualment, enmig de la vegetació, es troben uns quants *coloms* i uns elegants *paons*.

Tota la paret que tanca el jardí és recoberta d'**heura** molt espessa.

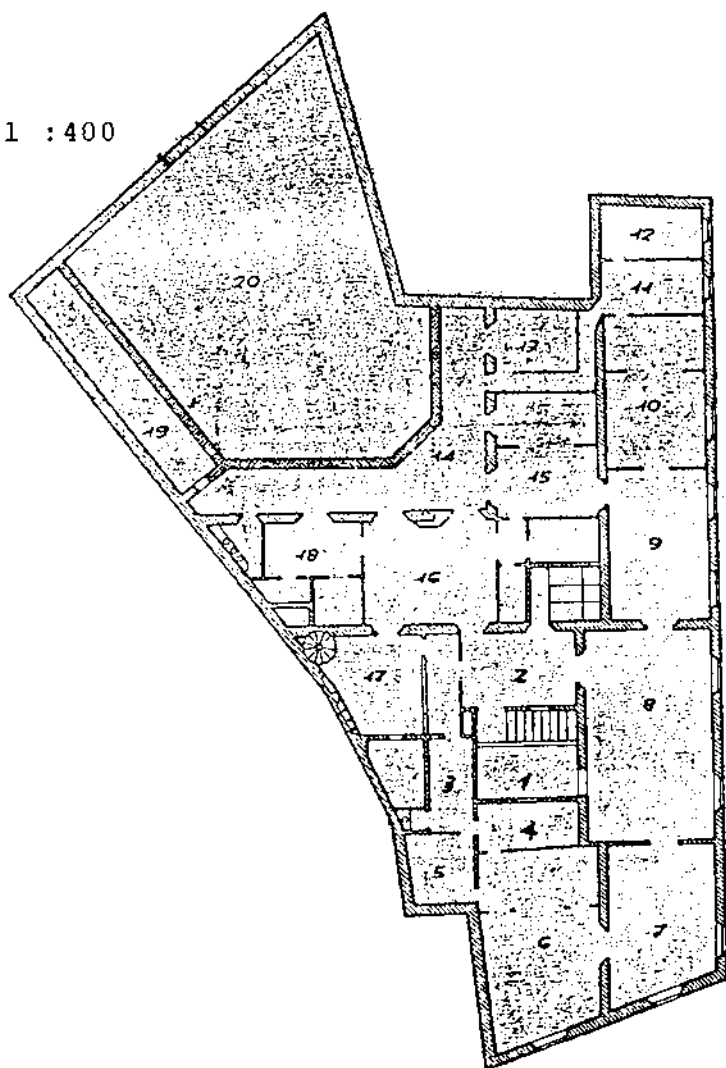
Quan arribem al final del camí, a l'extrem nord del terreny, trobem, entremig dels **xiprers**, un *bust* sobre un podi, tot en marbre blanc de Carrara, que, en estil neoclàssic, representa Ceres, la deessa romana de l'agricultura. El fons és cobert d'**heura**, i tot el conjunt és envoltat de *bancs* rústics de fusta.

Finalment, el camí acaba amb la *gran portalada*, de fusta, que antigament donava als camps de conreu que circumdaven la casa, i ara dona al carrer de Joaquim Mir. És de grans dimensions, a causa del fet que per ella entraven i sortien els carruatges.

RESTAURACIÓ DEL JARDÍ

Quan la Diputació Provincial de Barcelona va adquirir la Casa Papiol el 13 de juny del 1959, i en va prendre possessió l'11 de juliol del

E 1 : 400

Plànol de la planta noble de Can Papiol.

1. Pati porxat. 2. Rebedor. 6. Cambra dels avis. 7. Sala vermella.
8. Gran saló. 9. Saló isabelí. 10. Gabinet del general. 11. Tocador.
13. Oratori. 14. Galeria. 16. Menjador. 17. Cuina. 18. Sala d'estar. 19. Galeria.
20. Jardí romàntic.

mateix any, es va proposar de convertir-la en Museu Romàntic, i salvar-la de la destrucció en la qual es trobava.

Després de molts treballs de restauració i d'adaptació, el Museu va quedar enllestit, i s'inaugurà l'any 1961.

Després de la inauguració del Museu, es van haver d'emprendre els treballs de restauració del *jardí*.

Va ser necessari treballar-hi a fons, ja que en els darrers temps havia estat molt abandonat, i quasi tota la seva extensió s'havia transformat, per dedicar-la a *horta*.

De fet, de l'antic jardí senyorial de la casa, només es van poder conservar un parell de *xiprers*, i la resta es va haver de fer de nou.

La restauració va tenir lloc entre els darrers mesos del 1961 i els primers del 1962, i en fer-la es va intentar reproduir, al millor possible, l'ambient del jardí original.

INFLUÈNCIES ESTILÍSTIQUES. EL ROMANTICISME

Tenint en compte la data de construcció de la Casa Papiol, als darrers anys del segle XVIII, i molt al principi del segle XIX; i tenint també en compte l'estil arquitectònic de la casa, el jardí que hi corresponia havia d'ésser un jardí plenament integrat dins l'estil del *Romanticisme*.

EL JARDÍ ROMÀNTIC. CARACTERÍSTIQUES DE L'ÈPOCA

Dins del context estilístic de l'època, apareix la noció de **paisatge romàntic** i, més tard, la de **jardí romàntic**.

El paisatge cobrarà unes dimensions desconegudes fins al moment, i molt diferents a les que tenia durant el Neoclassicisme.

Es supera el concepte de bellesa en el seu sentit tradicional, ja no existeix només una natura que era sempre bella, sinó també una natura que pot ser terrible, violenta, destructiva...

Façana principal de Can Papiol de Vilanova i la Geltrú (foto arxiu IEP).

De fet, igual com succeeix a totes les altres manifestacions de l'art, al **jardí** tampoc no existeix un estil **romàntic** formal, a causa de la variabilitat d'estils visuals, que provoca aquest èmfasi de «jo» i de la llibertat, que són propis del moment.

Només el *contingut del jardí* ens podrà dir si es tracta o no d'un paisatge **romàntic**, en la mesura que ens expressi la subtilitat de la natura, el misteri, la por, la malenconia, i tot el que faci referència a la solitud de l'home davant dels esperits.

Per tractar de posar ordre a tota la varietat d'estils i de jardins que apareixen a l'època, hi ha una gran profusió de *manuals i tractats de jardineria*, especialment a Anglaterra.

Al segle XVIII, l'any 1772, l'anglès *Sir William Chambers* escriu *Una dissertació sobre jardineria oriental*, on, inspirant-se en la gran admiració que per l'art oriental existeix al moment, intenta descriure totes les escenes que es poden donar a un **jardí romàntic**.

Segons Chambers, les diferents escenes han de tenir unes dominants visuals apropiades, i un argument diferent cadascuna (el seu tema iconogràfic), sense oblidar l'harmonia del conjunt; tot plegat formarà una espècie de decorat teatral, amb una successió de quadres o de **paisatges ideals**, que poden ser contemplats des de diferents punts de vista.

Totes aquestes escenes tenen com a finalitat excitar el sentiment i la imaginació del passejant, que és, al mateix temps, dins el jardí, l'espectador d'una sèrie d'escenes estructurades amb molta cura, al llarg de tot el recorregut.

Uns anys més tard, ja al segle XIX, l'any 1834, el francès *Marcel Boitard* escrigué el *Manual complet sobre l'arquitectura dels jardins*, on dóna una sèrie de normes, o pautes, per tal de posar definitivament ordre a les *regles de composició*.

Donà una importància extraordinària a les *escenes jardinístiques*, i explicà el jardí com una gran escena de conjunt, o com diverses escenes simultànies.

Segons Boitard, cada escena ha d'identificar-se amb alguna de les teories o tipus d'escenes ja definides en part per Chambers, i defineix unes *normes* i uns *tipus de construcció* per a cada una de les diferents

escenes que pot tenir un *jardí romàntic*, que ajuden a construir-les i a identificar-les.

Un bon jardí romàntic ha de poder classificar-se dins d'algun d'aquest tipus de construcció, ha de tenir les seves característiques, i ajustar-se a les seves normes. De tota manera, pot presentar característiques que es corresponguin amb una classificació, o amb diverses al mateix temps.

ANÀLISI DE LES CARACTERÍSTIQUES DEL JARDÍ DE CAN PAPIOL

Per tal de comprovar que el jardí que ens ocupa es situa plenament dins l'època de construcció de la casa, i dins l'*estil romàntic* que se li suposa, ens caldrà *analitzar* els seus *components*, les seves *diferents escenes*, i veure si s'ajusten o no als cànons apuntats per Boitard en el seu *Manual*.

Placeta central del jardí de Can Papiol (foto arxiu Casa Papiol).

Conjunt del jardí

Terreny pla, paret alta, heura, diferents racons, o escenes bastant diferenciades.

Plaça principal

Troben diferents escenes, dins del conjunt: arcades, amb carrosses i bicicletes, i rosers emparrats.

Estany, lliris i nenúfars, amb escultures de marbre, i profusió d'heura.

Camí central

Xiprers i arcs retallats de xiprer, al camí pròpiament dit.

Escena de festeig, seients, magnolis.

Zona de gespa, palmera, coloms i paons.

Estany, rocalla, cignes, desmais.

Zona final

Arc de xiprer, escultura de marbre, amb bancs de fusta i heura abundant.

Gran portalada de sortida.

ANÀLISI

Si estudiem detalladament les diverses normes donades per Boitard en el seu *Manual*, veiem com totes les escenes del jardí s'adapten bastant bé a les definicions i als elements donat per a les *escenes «tranquil·les»* i/o per a les *escenes «alegres»*, i tenen elements d'ambdós tipus.

Estany dels jardins de Can Papiol (foto arxiu Casa Papiol).

Aquesta aparent barreja d'elements d'escenes de dos tipus diferents en la definició del *Manual* no ens ha de sorprendre, si tenim en compte que, si bé Boitard va ser un gran teòric, i un gran ortodox de la composició de jardins i de paisatges a la primera meitat del segle XIX, ningú no el va seguir mai al peu de la lletra, i així un mateix *jardí romàntic* pot tenir diversos tipus d'escenes en el seu recinte.

Segurament, aquesta manca d'ortodòxia en els paisatgistes és fruit del mateix esperit de recerca de l'individualisme i de la llibertat personal, que va caracteritzar sempre el moviment romàntic.

Per tots els elements analitzats, podem concloure que la restauració que es va dur a terme al Jardí de Can Papiol va ésser una **restauració encertada**, d'acord amb l'estil de l'època, que va saber interpretar les normes de composició del **Romanticisme**.

BIBLIOGRAFIA

ARGAN, Giulio Carlo, *El arte moderno*. Ed. Fernando Torres.

CABANYES, Manuel de, *Preludis de la meua lira*. Ed. El cep i la nansa.

COROLEU, Josep, *Història de Vilanova i la Geltrú*. Ed. El cep i la nansa.

GOMBRICH, Ernest H., *Historia del Arte*. Ed. Alianza Forma.

Gou, Assumpta, *Guia sumària del Museu Romàntic*. Ed. Diputació de Barcelona.

MANIGLIO, Annalisa, *Architettura del paesaggio*. Ed. Calderini.

PAEZ DE LA CADENA, Francisco, *Historia de los estilos en jardinería*. Ed. Istmo.

RAFOLS, Josep F., *E.C. Ricart*. Ed. El cep i la nansa.

RICART, Anna i altre, *L'economia de la comarca del Garraf*. Ed. Caixa d'Estalvis de Catalunya.

SOTO, Victoria, *Escenografía del Jardín Romántico*. Revista.

VARIS, *Imatge romàntica d'Espanya*. Ed. Centre Cultural de la Caixa de Pensions.